

Михайло ФЕДІРКО

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Резюме. Висвітлено та проаналізовано методи і джерела фінансування лізингової діяльності в Україні, обґрунтовано необхідність залучення для цього іноземних інвестицій. Розкрита роль держави у здійсненні цих процесів.

Ключові слова: фінансовий лізинг, інвестиційний клімат, іноземні інвестори, лізингові компанії, нормативна законодавча база.

Фінансовий лізинг за економічним змістом – довготерміновий товарний кредит, де товаром є обладнання, технології чи повні технологічні комплекси, послуги: при цьому спосіб повернення згаданого кредиту має свої особливості.

Тому фінансовому лізингу притаманні всі проблеми, пов'язані з наданням товарного кредиту: залучення коштів для придбання об'єкта лізингу, гарантій та страхування платоспроможності позичальників, а також проблеми зі страхування самого об'єкта лізингу.

Як свідчить світовий досвід, кошти для фінансування лізингових операцій залучають з внутрішніх та зовнішніх джерел, причому співвідношення обсягів коштів залежить від економічного стану в країні, інвестиційного клімату, нормативно-законодавчої бази, яка регулює цей вид діяльності.

Українська економіка перебуває на етапі її трансформування до ринкової і, на жаль, одним із проявів цього процесу є затяжна інвестиційна криза.

Аналізуючи внутрішні джерела інвестицій, такі як амортизаційний фонд, прибуток підприємств, приватні заощадження, кошти бюджету, необхідно констатувати, що всі вони через різні причини є обмеженими та нестабільними.

На підтвердження сказаного коротко проаналізуємо економічну ситуацію в Україні.

Так, реальний ВВП за 1998 р. скоротився на 1,7%, ціни споживчого ринку зросли на 20%, індекс цін виробників збільшився на 35,3%. Дефіцит зведеного бюджету за 1998 р. становив 2832,3 млн.грн. — 2,7% від ВВП. На покриття дефіциту бюджету було залучено 1464,9 млн. грн. внутрішніх джерел фінансування та 1367,4 млн.грн. зовнішніх запозичень.[1]. Ускладнилася ситуація у зовнішньому секторі економіки. Незважаючи на поступове зниження від'ємного сальдо торгівлі товарами (на 21,4% за рік) потреби держави у фінансуванні зросли в 1,2 раза і становили 6,1 млрд.дол.США[1].

Світова фінансова криза практично зруйнувала фондовий ринок України, змусивши нерезидентів вилучати кошти з ринку капіталів, викликала втечу капіталу, а відтак призвела до девальвації гривні.

Загострилася криза в банківській системі України, що призвело до ускладнень на грошово-кредитному ринку. Причиною цього є економічна ситуація в реальному секторі економіки, котра характерна неплатоспроможністю підприємств, дефіцитом ліквідності, високим ступенем бартеризації, погіршенням фінансового становища клієнтів банків, затримкою повернення кредитів. Основну частину прострочених платежів формує прострочена заборгованість за короткотерміновими кредитами. Незважаючи на гостру потребу у середньо- та довготермінових кредитах, а саме такі кредити придатні для фінансування лізингових операцій, їхня частка у структурі кредитного портфеля є незначною. Звертає на себе увагу розширення ринку державних цінних паперів, що призводить до певного придушення фінансових інструментів реального сектору економіки. Вказані тенденції призводять до посилення відриву фінансового сектора економіки від реального.

Отже, в цілому склалася ситуація, коли сумарний обсяг внутрішніх джерел інвестицій, спрямовуваний в економіку України, не відповідає обсягам інвестиційного попиту. При потребах української економіки в інвестиціях 40-50 млрд.дол.США (за даними Мінекономіки України) та недостатністю внутрішніх ресурсів виникає питання про залучення коштів із зовнішніх джерел.

Світовий досвід показує, що частка лізингових операцій у загальному обсязі інвестицій становить у середньому 12% [2]. Враховуючи цей показник, кошти для фінансування лізингових операцій повинні б складати суму 4,8 — 6,0 млрд.дол. США, причому значна частина цих коштів, мала б бути залучена із зовнішніх джерел, тобто за рахунок іноземних інвестицій.

Який же стан із залученням іноземних інвестицій в економіку України?

Скористаємося інформацією з незалежного джерела. «За 1992 – 1996 рр. обсяг приватних інвестицій в економіку України склав 1,5 млрд.дол.США, з них 40 % припало на торгівлю та транспортні послуги. Незначний за масштабами країни притік капіталу свідчить про наявність у країні неблагополучного інвестиційного клімату. В міжнародному рейтинзі надійності капітальних вкладень Україна займає 130-е місце (з 170) і віднесена до категорії країн з високим політичним та економічним ризиком»[3].

Світова практика володіє дійовими методами залучення іноземних інвестицій до країн, що розвиваються, та до країн із середніми й низькими доходами. Складність у цьому питанні для України, як і інших посткомуністичних країн, полягають в інверсійному характері трансформації її економіки до ринкової, що породжує економічні, соціальні та політичні проблеми.

Аналізуючи світовий досвід стосовно до конкретних умов української економіки, можна зробити висновок, що для фінансування лізингових операцій в Україні доцільно було б застосувати такі форми фінансування як залучення коштів від інвестора у вигляді позиченого та акціонерного капіталу, а також кошти, залучені за допомогою міжнародних кредитів. Організація та утворення міжнародних лізингових компаній (лізингових ТНК) означала б залучення прямих іноземних інвестицій для фінансування лізингової діяльності в Україні. Особливо актуальним є питання участі національного капіталу в таких ТНК. Актуальність цього питання впливає з потреби диверсифікації ризиків: політичних, фінансових, валютних.

Однією з найактуальніших проблем розвитку лізингових відносин є доступність та вартість фінансових ресурсів. Світовий досвід показує, що іноземні лізингові компанії, а також виробники техніки та технологій користуються послугами своїх банків і залучають кошти за ставками основних фінансових центрів (наприклад ЛІБОР) лише 1-2 %. Це дозволяє мати кінцеву ціну залучених коштів для лізингоотримувача на рівні 18% річних, що порівнянно з вартістю внутрішніх кредитних ресурсів є непоганим результатом.

Крім того, лізингові компанії, які успішно діють, можуть залучати акціонерний капітал шляхом випуску акцій компанії, що призводить до формування бажаної для них структури капіталу лізингової компанії.

У даних схемах залучення коштів, функціонування лізингових компаній може бути в кількох організаційних формах. Зарубіжні інвестори та постачальники техніки й технологій можуть працювати через лізингові компанії країни-реципієнта, через лізингові компанії країни походження об'єкта лізингу та залучених коштів або їх комбінації, та через лізингові компанії третіх країн.

Яскравим прикладом реалізації цих принципів є створення промислово-лізингової компанії в Іркутській області Російської федерації.

Компанія створена з метою реалізації політики адміністрації Іркутської області для поставок техніки та обладнання на лізинговій основі. Закуплено обладнання та виконано 23 проекти на суму 18,5 млн.дол. США [4]. Джерелами фінансування є як кошти бюджету, банків, так і кредитні лінії іноземних банків, застраховані національними агенствами експортного кредитування. Спочатку засновником компанії був обласний фонд майна, але після проведення емісії акцій власником став Східно-Сибірський транспортний комерційний банк (66 % акцій) [4].

Для країни-реципієнта, де є гостра проблема в залученні інвестицій, особливо актуальним є вирішення проблем, пов'язаних із лізинговою діяльністю.

Світовий досвід показує, що імпорт на основі лізингу передової техніки та технологій, і в першу чергу для виробництва товарів, що здатні підвищити експортний потенціал країни, повинен заохочуватися. Адже не секрет, що тільки незначна частина техніки та технологій, які випускають українські виробники, може бути сертифікована згідно з міжнародними стандартами за такими критеріями як продуктивність, матеріаломісткість, енергозатратність, екологічна безпека. Саме наявність у країні імпортованих зразків зарубіжної техніки та технологій могла б підняти планку для українських виробників подібної техніки та технологій. Але все це треба робити з урахуванням національних інтересів та економічної безпеки держави.

Лізингова діяльність в Україні регулюється Законом України «Про лізинг», Законами України «Про банки та банківську діяльність», «Про оподаткування прибутку підприємств» та іншими. Нормативно-правову базу лізингової діяльності треба постійно вдосконалювати з урахуванням міжнародних нормативно-правових документів та практики розвинутих країн.

Актуальним є питання державного регулювання лізингової діяльності, яке повинно базуватися на науково обґрунтованих методах.

Причини інвестиційної кризи в Україні полягають у незавершеності ринкових перетворень, слабкій інвестиційній привабливості реального сектора економіки. Створення сприятливого інвестиційного клімату з опорою тільки на ринкові механізми має своїм наслідком відстрочку виходу з кризи. Вирішення цього питання завдання неможливе без активної ролі держави, і головними напрямками державної економічної політики повинні бути:

- стимулювання внутрішнього платежоспроможного попиту;
- державне сприяння інституційним перетворенням, створення системи гарантій та страхування інвестицій;
- створення умов для посилення інвестиційної діяльності комерційних банків;
- здійснення комплексу загальносистемних заходів, що сприяють фінансовому оздоровленню виробництва, зниженню ризиків, зміцнення нормативно-правової бази.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновки:

- застосування лізингу як однієї із форм фінансування затрат на впровадженні нової техніки та технологій для структурної перебудови економіки України є актуальним;
- для фінансування лізингової діяльності поряд з використанням внутрішніх джерел актуальним є залучення в значних обсягах іноземних інвестицій;
- іноземні інвестиції необхідно залучати в різних формах;
- прями, портфельні та як кредити міжнародних фінансових організацій та окремих держав, згідно з конкретними схемами лізингової діяльності;
- у створенні сприятливого інвестиційного клімату, регулюванні лізингової діяльності важлива роль повинна належати державі.

Література

1. Гребеник. Основні засади грошово-кредитної політики на 1999 р.// Вісник НБУ. — 1999. — №5 — С.5-9.
2. The World Leasing Year Books. 1988–1998. Euromoney Publications.
3. Дергачев В. Долгая дорога иностранных инвестиций в украинскую экономику. Внешняя торговля. — 1998. — №1-3. — С. 45-48.
4. ОАО. «Промышленно-лизинговая компания осуществляет финансовый лизинг». Внешняя торговля, 1998. — № 4-6. — С. 41-42.